

Wyrok z dnia 24 marca 1995 r.
II URN 7/95

Pracownikowi, który zgłosił wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe po dniu 15 listopada 1991 r. (po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw - Dz. U. Nr 104, poz. 450) można uwzględnić okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) wykonywanego przed 15 listopada 1991 r., za które pracodawca nie odprowadził składek na ubezpieczenie.

Przewodniczący SSN: Stefania Szymańska, Sędzia SN: Maria Tyszel, Sędzia SA: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca),

Sąd Najwyższy, przy udziale prokuratora Iwony Kaszczyszyn, po rozpoznaniu w dniu 24 marca 1995 r. sprawy z wniosku Jana B. przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. o wcześniejszą emeryturę, na skutek rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości [...] od wyroku Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie z dnia 27 maja 1993 r., [...]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok i poprzedzający go wyrok Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 1 marca 1993 r., [...] i sprawę przekazał temu sądowi do ponownego rozpoznania.

U z a s a d n i e n i e

Wnioskodawca Jan B., urodzony 11 stycznia 1939 r., dochodził przyznania wcześniejszej emerytury, wskazując w kwestionariuszu dotyczącym okresów zatrudnienia pracę m.in. w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w B. od 1 stycznia 1952 r. do 4 grudnia 1954 r. oraz w gospodarstwie rolnym Jana G. od 20 czerwca 1960 r. do 20 listopada 1970 r. Okresy te dokumentował zeznaniami świadków oraz zaświadczeniem Urzędu Gminy w W. z dnia 30 lipca 1992 r. Ostatni pracodawca wnioskodawcy, [...] Hodowla Buraka Cukrowego Stacja Hodowli Roślin w Ś. z siedzibą w J., rozwiązał z nim umowę o pracę z dniem 31 grudnia 1992 r. w trybie wypowiedzenia z przyczyn leżących po stronie zakładu pracy - (art. 1 ustawy z dnia 28 grudnia 1989 r. - Dz. U. z 1990 r., Nr 4, poz. 19).

Decyzją z dnia 20 grudnia 1992 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił przyznania wnioskodawcy wcześniejszej emerytury na podstawie ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450) wobec nie wykazania 40 lat pracy. Organ rentowy nie uwzględnił podanych wyżej okresów pracy w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w B., nie dając wiary zeznaniom świadków, złożonym do protokołu, zaś w gospodarstwie rolnym Jana G. wobec braku ubezpieczenia.

Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie, wyrokiem z dnia 1 marca 1993 r., [...], zmienił częściowo zaskarżoną decyzję, zaliczając wnioskodawcy do okresów zatrudnienia pracę w Państwowym Gospodarstwie Rolnym w B. od dnia 1 stycznia 1952 r. do 4 grudnia 1954 r., zaś w pozostałej części odwołanie oddalił, stwierdzając - za organem rentowym - nie objęcie ubezpieczeniem w czasie pracy w charakterze pracownika najemnego w gospodarstwie rolnym Jana G.

Rewizję wnioskodawcy od tej części wyroku, Sąd Apelacyjny w Rzeszowie oddalił wyrokiem z dnia 27 maja 1993 r., [...].

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zatrudnienie to nie podlega zaliczeniu, skoro wnioskodawca związany był z rolnikiem stosunkiem pracy, ale nie był ubezpieczony "i nie była opłacana składka na ubezpieczenie społeczne z tytułu tego zatrudnienia".

Powyższy wyrok zaskarżył rewizją nadzwyczajną Minister Sprawiedliwości i zarzucając rażące naruszenie prawa, a to art. 3 § 2 k.p.c. oraz art. 2 ust. 2 pkt 1 lit. a ustawy z dnia 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent... (Dz. U. Nr 104, poz. 450), a nadto naruszenie interesu Rzeczypospolitej Polskiej, wniósł na podstawie art. 417 § 1 k.p.c., o uchylenie zaskarżonego wyroku i poprzedzającego go wyroku Sądu Wojewódzkiego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie z dnia 1 marca 1993 r., [...] w części oddalającej odwołanie wnioskodawcy i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie do ponownego rozpoznania.

Według rewidującego nie ma zastosowania w sprawie ust. 1 art. 2 ustawy z dnia 17 października 1991 r., a ust. 2 pkt 1 lit. a tego przepisu, przy czym jego ścisła wykładnia "prowadziłaby do pozbawienia osób zainteresowanych praw dobrze nabytych".

W tym zakresie powołano uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1994 r., III UZP 5/94, w której zajęto stanowisko, że: "pracownikowi, który zgłosił wniosek o świadczenie emerytalno-rentowe po dniu 15 listopada 1991 r. (po wejściu w życie ustawy z dnia 17 października 1991 r.) można uwzględnić okresy zatrudnienia w rozumieniu art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.) wykonywanego przed 15 listopada 1991 r., za które pracodawca nie odprowadził składek na ubezpieczenie" (OSNAPiUS 1994 Nr 6 poz. 97). W uzasadnieniu Sąd Najwyższy wskazał na mający nadal zastosowanie z mocy art. 45 ustawy z dnia 17 października 1991 r. art. 11 ust. 1 ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin. Orzeczenie Sądu Wojewódzkiego narusza też interes Rzeczypospolitej Polskiej, skoro odmówiono nim prawa do emerytury bez wyjaśnienia istotnych okoliczności.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna jest uzasadniona, a jej uwzględnienie powoduje uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku poprzedzającego w części oddalającej odwołanie wnioskodawcy i przekazanie sprawy w tej części Sądowi Wojewódzkiemu-Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Rzeszowie do ponownego rozpoznania.

Nie można podzielić poglądu Sądu Apelacyjnego, iż przy ustalaniu prawa do świadczeń emerytalno-rentowych nie podlegają uwzględnieniu okresy zatrudnienia, za które nie została opłacona składka na ubezpieczenie społeczne. W tym zakresie

powołać trzeba zacytowaną przez skarżącego uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 11 maja 1994 r. II UZP 5/94 (OSNAPIUS 1994 Nr 6 poz. 97) i wyrażony w niej pogląd, który obecny skład sądzący w całości podziela.

Wnioskodawca dochodzi zaliczenia okresu pracy w gospodarstwie rolnym Jana G. od 20 czerwca 1960 r. do 20 listopada 1970 r.; spór więc dotyczy zatrudnienia przed wejściem w życie ustawy z 17 października 1991 r. o rewaloryzacji emerytur i rent, o zasadach ustalania emerytur i rent oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz. U. Nr 104, poz. 450 ze zm.), zwanej dalej ustawą o rewaloryzacji emerytur i rent. Dopiero ta ustawa, wprowadzając pojęcie okresów składkowych i nieskładkowych, związała prawo do świadczeń emerytalno-rentowych z opłacaniem składek na ubezpieczenie społeczne, określając w art. 2 ust. 1 pkt 1 okresy składkowe jako okresy opłacania składek na ubezpieczenie społeczne w wysokości określonej w przepisach wykonawczych, wydanych na podstawie obecnie obowiązującej ustawy z dnia 25 listopada 1986 r. o organizacji i finansowaniu ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz. U. z 1989 r., Nr 25, poz. 137 ze zm.). Art. 4 ustawy stanowi tylko o obowiązkowym ubezpieczeniu społecznym pracowników. Nie uzależnia powstania i trwania tego obowiązku od opłacania składek.

Obowiązek opłacania składek na ubezpieczenie społeczne obciąża, tak jak i poprzednio, pracodawcę, który w tym zakresie podlegać może kontroli organów rentowych, sam zaś pracownik jednak nie ma wpływu na wykonywanie tego obowiązku.

Wniosek o świadczenie złożony został, jak to wyżej podano, już po wejściu w życie ustawy o rewaloryzacji emerytur i rent, tj. po 15 listopada 1991 r., niemniej jednak - stosownie do art. 45 tej ustawy - stosuje się nadal, o ile nie są sprzeczne z ustawą, przepisy wymienione w art. 1, tj. także ustawę z 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i członków ich rodzin (Dz. U. Nr 40, poz. 267 ze zm.).

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanej wyżej uchwały "zachowuje swoją moc art. 11 ustawy z 14 grudnia 1982 r..., który warunkuje uzyskanie prawa do świadczeń, określonych w ustawie, pozostawianiem w stosunku pracy bez względu na to, czy pracodawca opłacał w czasie stosunku pracy składki na ubezpieczenie społeczne... Za okresy składkowe przypadające przed wejściem w życie ustawy o rewaloryzacji (emerytur i rent), należy uważać także i takie okresy pozostawiania w stosunku pracy, za które składka na ubezpieczenie nie została opłacona."

Z tych więc względów nie można uznać za trafne odmiennych poglądów Sądów Wojewódzkiego i Apelacyjnego. Powyższe jednak nie przesądza, że w okresie o którym mowa, wnioskodawca świadczył pracę oraz w jakim wymiarze.

Okoliczności te nie były w żaden sposób przez sąd rozpatrywane, zaś nieuwzględnienie tego okresu było jedynie wynikiem ustalenia, iż nie opłacono za nie składki ubezpieczeniowej.

W ponownym postępowaniu rzeczą Sądu Wojewódzkiego będzie przeprowadzenie dokładnego postępowania dowodowego, a w szczególności przesłuchanie świadków wskazanych przez wnioskodawcę, ocena zaświadczenia Urzędu Gminy w W. z dnia 30 lipca 1992 r. i ustalenie na podstawie jakich danych zostało ono wydane. W toku postępowania przed Sądem Najwyższym, wnioskodawca okazał dowód osobisty wydany dnia 4 kwietnia 1964 r., z którego wynika, że do 9 kwietnia 1964 r. był zameldowany w C.S. powiat S., zaś od 21 kwietnia 1964 r. w miejscowości S.P. w powiecie P. Przebywanie na terenie tego byłego powiatu wg. tych samych wpisów -

trwało do 13 sierpnia 1970 r. Dane powyższe wymagają dokładnej analizy, szczególnie że w latach 1954-1960 wnioskodawca udokumentował świadectwami pracy zatrudnienie w Kombinacie Budownictwa Ogólnego [...] w S. oraz [...] w Przedsiębiorstwie Budownictwa Ogólnego w S.S. Dopiero tak zgromadzone dowody będą mogły być poddane ocenie Sądu i ewentualnie stanowić podstawę do zaliczenia tego okresu do okresów zatrudnienia, koniecznych dla przyznania dochodzonej, wcześniejszej emerytury bez względu na wiek.

Zauważyć należy, że z kwestionariusza dotyczącego okresów zatrudnienia wynika nieprzerwane zatrudnienie od 1 stycznia 1952 r. do 31 grudnia 1992 r., a więc okres tylko nieznacznie przekraczający 40 lat pracy konieczny dla przyznania świadczenia, z czego okres ponad 10 letni (w gospodarstwie rolnym Jana G.) dowodzony jest zeznaniami świadków. Wszystko to wymaga szczególnej wnikliwości Sądu I instancji.

Zaskarżony wyrok narusza nie tylko prawo, ale i interes Rzeczypospolitej Polskiej. Pozbawienie prawa do świadczeń z ubezpieczeń społecznych z rażącym naruszeniem prawa materialnego i bez wszechstronnego wyjaśnienia stanu faktycznego sprawy narusza bowiem równocześnie interes Rzeczypospolitej (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1994 r. II URN 6/94).

Z tych wszystkich względów i w oparciu o art. 422 § 2 k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

=====